Nr 55

Regeringens proposition om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.;

beslutad den 27 februari 1975.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen hemställer regeringen om bemyndigande att vidta de åtgärder som behövs för att genomföra prisregleringen på jordbruksprodukter under regleringsåret 1975/76 i enlighet med de grunder som beslöts av 1974 års riksdag. Vidare föreslås att ett avbytarsystem införs för jordbruket.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-02-27

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon

Föredragande: statsrådet Lundkvist

Proposition om reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m.

---

1 Inledning

Enligt riksdagens beslut angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. för tiden den 1 juli 1974—den 30 juni 1977 (prop. 1974: 122, JoU 1974: 29, rskr 1974: 275) skall justeringar av mittpriser, prisgränser och införselavgifter för jordbruksprodukter (exkl. socker och sockerbetor) göras dels halvårsvis med början den 1 januari 1975 på grundval av utvecklingen av jordbrukets kostnader, dels den 1 juli 1975 och den 1 juli 1976 för att nå följsamhet för jordbrukarnas inkomster till inkomstutvecklingen för andra befolkningsgrupper. Vissa belopp skall utgå till jordbruket den 1 januari och den 1 juli 1975 samt den 1 juli 1976, nämligen med 66, 80 resp. 50 milj. kr. För socker och sockerbetor omfattar prisregleringsperioden tiden den 1 juli 1974—den 30 juni 1976. Enligt samma riksdagsbeslut får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd vidta de åtgärder som behövs för att genomföra prisregleringen under regleringsåret 1974/75.

I enlighet med riksdagens beslut har Kungl. Maj:t den 13 september 1974 efter förslag av jordbruksnämnden beslutat om ändring av prismätningen för matpotatis.

I skrivelse den 7 december 1974 lade jordbruksnämnden, efter överläggningar och i samförstånd med lantbrukarnas förhandlingsdelegation och nämndens konsumentdelegation, fram förslag om justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 januari 1975. Efter riksdagens godkännande (prop. 1974: 160, FiU 1974: 38, rskr 1974: 356) utfärdade Kungl. Maj:t den 13 december 1974 kungörelse (1974: 838) om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956: 236) t. o. m. den 20 december 1975. Med stöd av lagen utfärdade Kungl. Maj:t samma dag kungörelse (1974: 839) om fortsatt giltighet av kungörelsen (1974: 415)

om prisstopp m. m. t. o. m. den 20 juni 1975. Samma dag föreskrev Kungl. Maj:t att den av nämnden föreslagna kompensationen till jordbruket för de varor som berörs av prisstoppet fr. o. m. den 1 januari 1975 till ungefär hälften skulle ske i form av justering av införselavgifter och priser. Resterande ersättning till jordbruket till följd av prisstoppet skulle utgå från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. För de varor som inte berörs av prisstoppet beslutade Kungl. Maj:t i enlighet med jordbruksnämndens förslag om justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1975.

I skrivelse den 28 januari 1975 har statens jordbruksnämnd lämnat dels en redogörelse för införselavgifterna och deras användning för 1973/74 samt för utnyttjandet samma år av den kredit hos riksgäldskontoret som har ställts till nämndens förfogande för vissa ändamål utanför den s. k. fördelningsplanen för införselavgiftsmedel, dels beräkningar i samma hänseenden för regleringsåren 1974/75 och 1975/76 och dels vissa beräkningar angående anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för 1974/75 och 1975/76.

Kungl. Maj:t bemyndigade den 18 januari 1974 chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla en sakkunnig[1] för att utreda frågor rörande ett avbytarsystem inom jordbruket. I december 1974 överlämnade utredningen betänkandet (Ds Jo 1974: 13) Avbytarverksamhet inom jordbruket. Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksrevisionsverket, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, arbetsmarknadsstyrelsen, utredningen av arbetskraftsförhållandena inom jordbruks- och trädgårdsnäringen, Hushållningssällskapens förbund, Lantbrukarnas riksförbund, Skogs- och lantarbetsgivareföreningen och Svenska lantarbetareförbundet.

I prop. 1975: 1 (bil. 11 s. 43) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1975/76 beräkna ett förslagsanslag av 2 600 milj. kr. Jag anhåller att nu få ta upp denna fråga.

2 Justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1975

Enligt beslut av 1974 års riksdag skulle justering av mittpriser, prisgränser och införselavgifter göras den 1 januari 1975 på grundval av utvecklingen av jordbrukets kostnader. Vidare skulle jordbruket tillföras 66 milj. kr. per den 1 januari 1975 som ett led i anpassningen av jordbrukarnas inkomster till den allmänna löneutvecklingen. Vid eventuellt kommande höjningar av arbetsgivaravgift eller liknande avgift skulle jordbruket kompenseras för den s. k. egenavgiften vid närmast efterföljande justering av priserna på jordbruksprodukter.

[1] Generaldirektören Ingvar Widén.

Till grund för kostnadskompensationen skulle ligga utvecklingen av kostnaderna för jordbrukets produktionsmedel mätt enligt lantbruksekonomiska samarbetsnämndens s. k. produktionsmedelsprisindex under perioden april—oktober 1974. För köpfodermedel skulle dock tillämpas ett tremånadersmedeltal. Vad gäller kostnaderna för uppsamling och förädling inom ramen för jordbruksprisregleringen skulle en korrigering ske med hänsyn till den faktiska kostnadsutvecklingen, varvid även skulle beaktas prisutvecklingen för s. k. biprodukter vid slakt. Som utgångspunkt för överläggningarna om denna korrigering skulle ligga kostnadskalkyler som granskats inom statens pris- och kartellnämnd. En avstämning av det belopp om 588 milj. kr. som tillfördes jordbruket den 1 juli 1974 som kompensation för kostnadsstegringar inom jordbruket och förädlingsindustrin skulle ske per den 1 januari 1975 med hänsyn till faktiskt indexutfall resp. kalkyler över faktiska kostnader.

Produktionsmedelsprisindex steg under perioden oktober 1973—april 1974 med 8,29 % och under perioden april—oktober 1974 med 2,72 %. Procenttalen skulle anbringas på normerade värdevolymer (exkl. sockerbetor) för jordbrukarnas inköpta produktionsmedel och för exportkostnader. Kompensationen för kostnadsutvecklingen inom det egentliga jordbruket beräknades för perioden oktober 1973—april 1974 till ca 481 milj. kr. mot preliminärt från den 1 juli 1974 utgående 464 milj. kr. Skillnaden, ca 17 milj. kr., lades till det för april—oktober 1974 beräknade beloppet 170 milj. kr. Vidare höjdes pris- och avgiftsnivån med ytterligare 17 milj. kr. som ersättning för underkompensationen under andra halvåret 1974. Detta senare belopp bortfaller den 1 juli 1975 då ersättningen till fullo har utgått och skall dras bort från den då beräknade kostnadskompensationen.

Kostnadsutvecklingen för uppsamling och förädling inom jordbruksregleringens ram granskades inom statens pris- och kartellnämnd. På grund av svårigheter att fastställa en definitiv ersättning för kostnadsökningarna för uppsamling och förädling under år 1974 enades nämnden och delegationerna om att ett beräknat belopp av 78 milj. kr. skulle utgå a conto till dess mer fullständiga kalkyler kan upprättas, vilket avses ske inför pris- och avgiftsjusteringarna per den 1 juli 1975.

Riksdagen beslutade om höjda arbetsgivaravgifter från den 1 januari 1975 inom socialförsäkringen och ATP. Samtidigt beslutades att den allmänna arbetsgivaravgiften inte skall tas ut på de första 10 000 kr. av avgiftsunderlaget. Nettoeffekten av dessa ändringar beräknades resultera i en kostnadsökning för jordbruket av 42,2 milj. kr. för vilken kompensation skulle utgå.

Det belopp, som totalt skulle tillföras jordbruket från den 1 januari 1975, utgjorde således ca 390 milj. kr. räknat per helt år.

Av följande sammanställning framgår nämndens förslag till fördel-

ning av detta belopp på olika varor samt de pris- och avgiftshöjningar som detta motsvarar.

	Öre/kg (för mjölk öre/l) i prisregleringsledet	Beräknat belopp till jordbruket milj. kr.
Konsumtionsmjölk vid mejeri	11	143,44
Konsumtionsmjölk utanför mejeri	11	6,60
Grädde, tjock	50	16,50
Grädde, tunn	28	5,60
Smör	40	17,60
Ost	40	27,20
Mjölkpulver	26	6,11
Summa mjölk och mejeriprodukter		223,05
Kött, alla slag	80	110,40
Fläsk	20	53,40
Broiler	10	3,25
Summa kött, fläsk och fjäderfä		167,05
Summa		**390,10**

Jordbruksnämndens förslag innebar, om prisstoppet skulle förlängas och Kungl. Maj:t skulle ställa budgetmedel till förfogande för ersättningen till jordbruket, att det för konsumtionsmjölk utanför mejeri upptagna beloppet skulle bortfalla. Ostpriset skulle i stället höjas med 50 öre per kg.

För får- och lammkött gäller inte prisstopp men priset hålls nere genom ett pristillägg till producenterna, vilket före den 1 januari 1975 utgick med 4 kr. 90 öre per kg. Årskostnaden beräknades till ca 17 milj. kr., varav för budgetåret 1974/75 12 milj. kr. bestrids av budgetmedel och återstoden i första hand av införselavgiftsmedel och i andra hand av medel ur den rörliga kredit om 120 milj. kr. som ställts till jordbruksnämndens förfogande. Vid en eventuell förlängning av prisstoppet för övrigt kött räknade nämnden med en höjning av pristillägget för får- och lammkött från 4 kr. 90 öre till 5 kr. 70 öre per kg, om man ville undvika en försämrad konkurrenssituation för får- och lammkött.

Den 13 december 1974 förordnade Kungl. Maj:t, som förut nämnts, om fortsatt tillämpning av allmänna prisregleringslagen och om fortsatt giltighet av prisstoppet för bl. a. mjölk, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror efter den 20 december 1974. Vidare föreskrev Kungl. Maj:t att ersättningen till jordbruket för prisstoppade produkter fr. o. m. den 1 januari 1975 skulle utgå dels i form av pris- och avgiftshöjningar, dels i form av medel från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1974/75.

Ersättningen i form av pris- och avgiftshöjningar och i form av medel från anslaget framgår av följande tablå.

	Öre/kg (för mjölk öre/l) i prisregleringsledet	Ersättning från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1974/75 öre/kg (för mjölk öre/l)
Konsumtionsmjölk vid mejeri	5	6
Konsumtionsmjölk utanför mejeri	5	—
Grädde, tjock	25	25
Grädde, tunn	14	14
Ost	25	20
Mjölkpulver	13	13
Kött (utom får- och lammkött)	40	40
Fläsk	10	10

Genom beslut samma dag fastställde Kungl. Maj:t statens jordbruksnämnds förslag om höjning av införselavgifter, mittpriser och prisgränser för smör och broiler. För får- och lammkött föreskrev Kungl. Maj:t en höjning av pristillägget från 4 kr. 90 öre till 5 kr. 30 öre per kg. Dessutom höjdes införselavgiften med 40 öre per kg och prisgränserna i motsvarande mån.

För matpotatis infördes den 1 oktober 1974 ett nytt prismätningssystem vilket bl. a. innebär att prisbevakningspriset numera avser prisnivån i producentledet. Prisgränserna har därmed kunnat sänkas.

Mittpriser, prisgränser och införselavgifter (normalavgifter) för de berörda varorna, med undantag för mjölk och grädde, uppgår f. n. till följande belopp (öre per kg).

	Övre prisgräns	Mittpris	Nedre prisgräns	Införselavgift
Matpotatis				
6/7 —31/10	47	38,5	30	21,5
1/11—31/1	49	40,5	32	
1/2 —31/3	51	42,5	34	
1/4 — 5/7	54	45,5	37	
Smör	1 075	902[1]	877	403
Ost	887	804	721	356
Mjölkpulver, fett	711	631	551	361
Mjölkpulver, magert	492	431	370	331
Nöt- och hästkött	909	804	699	429
Kalvkött	1 073	933	793	403
Får- och lammkött	939	818	697	415
Fläsk	640	563	486	197
Broiler	832	770	708	389

[1] S. k. ingångspris

3 Införsel- och regleringsavgiftsmedel m. m.

Jordbruksnämnden har redovisat uppburna införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1973/74. Den huvudsakliga medelsdispositionen framgår av en särskild tabell, i vilken även den preliminära dispositionen för innevarande regleringsår redovisas.

Införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1973/74 utgör, efter avdrag för vad som tillförts Svensk spannmålshandel och Svensk köthandel för utbytesexport av brödsäd resp. köttvaror, 209,5 milj. kr. Fördelningsplanen för 1973/74 omfattar enligt riksdagens beslut och den överenskommelse som låg till grund för detta ett belopp av 255 milj. kr., att tillföras olika ändamål inom jordbruksregleringens ram.

Eftersom de avgiftsmedel som står till förfogande endast uppgår till 209,5 milj. kr., har erfordrats ett tillskott av 45,5 milj. kr. för att täcka fördelningsbehovet. Bristen har i enlighet med riksdagsbeslutet täckts i första hand genom anlitande av kvarstående införselavgiftsmedel från tidigare år och till återstående del genom att ta i anspråk en del av de förmalningsavgifter som flutit in under året.

Sådana ändamål utanför den egentliga prisregleringen på jordbrukets område som tidigare kunnat tillgodoses av inflytande införselavgiftsmedel har under 1973/74 fått finansieras genom anlitande av rörlig kredit hos riksgäldskontoret.

Huvudsaklig medelsdisposition av införselavgiftsmedel m. m. regleringsåren 1973/74 och 1974/75

	1973/74 1 000-tal kr.	1974/75 1 000-tal kr., prel.
Inkomster		
Från föregående regleringsår kvarstående införselavgifter och räntor	6 144	—
Under resp. regleringsår influtna införselavgifter,		
exkl. fodermedel	188 798	152 605
fodermedel	20 665	16 500
Vissa ränteinkomster	488	—
Reserv från föregående år	23 771	—
Av förmalningsavgifter	15 134	82 595
Av slaktdjursavgifter	—	17 000
Summa inkomster	255 000	268 700

	1973/74 1 000-tal kr.	1974/75 1 000-tal kr., prel.
Utgifter		
a) Av medel inom resp. regleringsårs fördelningsplan		
Svensk spannmålshandel	—	245 950[2]
Sveriges potatisintressenter	19 500	
Sveriges oljeväxtintressenter	42 800[1]	
Föreningen för mejeriprodukter	152 000	
Svensk kötthandel	—	
Svensk ägghandel	22 000	
Upplysningsverksamhet och utvecklingsarbete	7 500	7 500
Mjölkavkastningskontroll	7 500	8 500
Svin- och köttdjurskontroll	3 000	4 500
Stöd till konservärter och andra köksväxter	—	2 000
Fonden för kollektiva åtgärder inom biodlingen	—	250
Reserv till jordbruksnämndens förfogande	700	..
Summa	255 000	268 700
b) Utanför fördelningsplanen		
För sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk	55 000	—
Svensk matpotatiskontroll	580	600
Sveriges utsädesförening i Svalöv	640	850
Bidrag till kostnaderna för ackordhästorganisationen	300	300
Bidrag till fraktkostnader för mjölk och grädde	200	500
Statens livsmedelsverk	25	—
Prisutjämning på äggalbumin	4 292	1 200
Prisutjämning på kärnbindemedel	8	—
Statens jordbruksnämnd för konsumtionsmjölkskontroll	50	50
Pristillägg för får- och lammkött	9 666	8 000
Stöd till konservärter och andra köksväxter	2 000	—
Stöd till vallfröodlingen	2 000	4 000
Sveriges potatisodlares riksförbund	1 200	1 400
Stöd till biodlingen	—	250
c) Av odisponerade införselavgiftsmedel		
För ökning av sockerbetsarealen på Gotland och Öland	2 000	—
Summa b) och c)	77 961[3]	17 150[3]
Summa utgifter	332 961	285 850
Saldo vid utgången av resp. regleringsår	./. 77 961[3]	./. 17 150[3]

[1] Inkl. 2 milj. kr. för stöd till vallfröodlingen
[2] Ej fördelat mellan regleringsföreningarna
[3] I brist på avgiftsmedel finansieras tills vidare de under b) och c) angivna utgifterna genom anlitande av kredit hos riksgäldskontoret

Införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1974/75. För 1974/75 beräknar nämnden de disponibla inkomsterna av införselavgifter till ca 169 milj. kr., varav 16,5 milj. kr. för fodermedel.

Fördelningsplanen för 1974/75 utgör totalt 268,7 milj. kr. En beräkningsmässig brist inom fördelningsplanen föreligger sålunda med 99,6 milj. kr.

Uppkommande brist inom fördelningsplanen får enligt riksdagens beslut täckas dels genom de ca 17 milj. kr. i slaktdjursavgifter för fläsk från tiden juli—september 1973 som innestår hos jordbruksnämnden, dels genom de förmalningsavgifter som inflyter till ett belopp av 12,50 kr. per dt för vete och 15,50 kr. per dt för råg. Om brist likväl skulle uppstå inom fördelningsplanen, skall ytterligare förmalningsavgifter få disponeras genom höjning av dessa avgifter (exkl. skördeskadeavgiften) utöver nyss angivna belopp. Härvid skall dock hänsyn tas till eventuellt ökade världsmarknadspriser och därigenom minskat behov av regleringsmedel. Nämnda förmalningsavgifter beräknas för året ge ca 91,5 milj. kr. Genom att ta i anspråk ca 82,6 milj. kr. av förmalningsavgiftsmedlen ernås sålunda, tillhopa med ovan angivet belopp av slaktdjursavgifter, 17 milj. kr., enligt denna beräkning täckning av bristen inom fördelningsplanen. Definitiv fördelningsplan kan fastställas först efter utgången av regleringsåret 1974/75 då de verkliga inkomsterna av införselavgifter för fodermedel är kända.

Jordbruksnämnden har under senare år bemyndigats att använda införselavgifter som inflyter *utanför fördelningsplanen* till ett antal olika ändamål. Enligt riksdagens beslut skall även för 1974/75 vissa sådana ändamål tillgodoses i första hand av införselavgiftsmedel. I brist på sådana skall dock finansiering få ske genom anlitande av rörlig kredit som ställts till jordbruksnämndens förfogande i riksgäldskontoret. Kostnaderna har i prop. 1974: 122 beräknats till ca 14 milj. kr. Jordbruksnämnden avser att återkomma med en definitiv uppgift angående dessa kostnader efter regleringsårets slut. Av tabellen framgår emellertid att dessa kostnader f. n. kan beräknas till ca 17 milj. kr.

Enligt nuvarande bestämmelser bestrids det statliga pristillägget för får- och lammkött (exkl. norrlandsstödet) med budgetmedel till ett belopp av 12,0 milj. kr. per år, medan överskjutande kostnader tas av den rörliga krediten. I proposition 1974: 122 beräknades kostnaderna för 1974/75, vid ett pristillägg av 4 kr. 90 öre per kg, till ca 17 milj. kr. Pristillägget höjdes den 1 januari 1975 från 4 kr. 90 öre till 5 kr. 30 öre per kg. Kostnaden för pristillägg för får- och lammkött beräknas av nämnden bli 3 milj. kr. högre än den i proposition 1974: 122 beräknade kostnaden och således uppgå till totalt 20 milj. kr., vilket till övervägande del beror på att slakten av får och lamm under hösten

1974 blivit större än man kunde förutse. Den har ökat med närmare 20 % mot föregående års nivå. En del av ökningen anses emellertid bero på en utslaktning på grund av stråfodersituationen. Särskilt har slakten av får visat en markant uppgång.

Införselavgiftsmedel m. m. för regleringsåret 1975/76. Jordbruksnämnden beräknar inkomsterna av införselavgifter vid nuvarande avgiftssatser under regleringsåret 1975/76 till ca 199 milj. kr. Med hänsyn bl. a. till de starka fluktuationer som importpriserna är underkastade kan emellertid den faktiska avgiftsuppbörden komma att avvika väsentligt från denna siffra.

Fördelningsplanen för 1975/76 föreslås av nämnden uppta samma belopp som för regleringsåret 1974/75, dvs. 252,2 milj. kr., förutom beloppet av inflytande avgifter för fodermedelsimporten. Sistnämnda avgifter beräknas f. n. inflyta till ett belopp av ca 32 milj. kr. Vid denna beräkning av foderavgifterna blir beloppet inom fördelningsplanen (252,2 + 32,0 =) 284,2 milj. kr. På grund av den stora ovisshet som råder i fråga om utvecklingen av regleringsekonomin för olika varuområden har det inte varit möjligt för nämnden att nu lägga fram en plan för fördelning av det preliminärt beräknade beloppet. Jordbruksnämnden avser att återkomma med ett förslag till preliminär fördelning i juni 1975 efter överläggningar med lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen i samband med förslag till justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 juli 1975. Nämnden avser då också att komma in med förslag till täckning av eventuellt beräknat underskott inom fördelningsplanen.

Jordbruksnämnden föreslår att den liksom hittills, efter hörande av de båda delegationerna, bör få jämka delbeloppen mellan de olika regleringsföreningarna och besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande. Vidare förutsätter nämnden att, liksom hittills, dels Svensk spannmålshandel får tillföras införselavgifter för sådan brödsäd som importeras i utbyte mot inhemsk brödsäd, som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder, dels Svensk kötthandel erhåller kompensation för viss s. k. utbytesexport för kött och fläsk.

Vid nu gällande avgiftssatser kan för 1975/76 införselavgiftsmedel inte beräknas stå till förfogande för ändamål *utanför fördelningsplanen.* Enligt riksdagens beslut får kostnaden för vissa sådana ändamål under 1973/74 och 1974/75 i så fall finansieras av rörlig kredit hos riksgäldskontoret inom en ram av 120 milj. kr. För 1975/76 beräknar nämnden medelsbehovet till ca 18,2 milj. kr. Fördelningen framgår av följande uppställning (1 000 kr.).

Pristillägg för får- och lammkött	10 000
Svensk matpotatiskontroll	630
Utsädesföreningen i Svalöv, potatisförädling	1 020
Sveriges potatisodlares riksförbund	1 400
Ackordhästorganisationen	300
Bidrag för fraktkostnader för mjölk och grädde	500
Kontroll av konsumtionsmjölk	50
Stöd åt odlingen av vallväxtfröer	4 000
Stöd åt biodlingen	250
Summa	18 150

Mot bakgrund av den höga slakten av får- och lammkött under hösten 1974 räknar nämnden med en viss stagnation i produktionsutvecklingen under 1975/76. Nämnden beräknar kostnaderna under 1975/76 för nuvarande pristillägg för får- och lammkött, 5 kr. 30 öre per kg, till 22 milj. kr. Av detta belopp föreslås liksom under 1974/75 12 milj. kr. utgå av budgetmedel och återstoden finansieras av kreditmedel.

Bidraget till Svensk mapotatiskontroll (SMAK) avser föreningens upplysningsverksamhet på matpotatisområdet. Enligt SMAK kan denna verksamhet inte under 1975/76 uppehållas i oförändrad omfattning utan kostnadsstegringar som endast delvis kan neutraliseras genom rationalisering. SMAK har därför hemställt om höjning av bidraget med 30 000 kr. till 630 000 kr.

Sveriges utsädesförening har för regleringsåret 1975/76 hemställt om höjning av bidraget för finansiering av föreningens potatisförädlingsverksamhet från 850 000 kr. till 1 020 000 kr., varigenom verksamheten skulle kunna bedrivas i oförändrad omfattning trots beräknade kostnadsökningar till följd av den pågående avtalsrörelsen.

Jordbruksnämnden, som anser den långsiktiga upplysnings- och förädlingsverksamheten på matpotatisområdet synnerligen angelägen, tillstyrker de begärda höjningarna av bidragsbeloppen.

Av det föregående framgår, att den rörliga krediten har utnyttjats med 78 milj. kr. för 1973/74 och att kreditbehovet för 1974/75, som förut beräknats till ca 14 milj. kr., f. n. beräknas till ca 17 milj. kr. Kreditbehovet för 1975/76 har beräknats till ca 18,2 milj. kr. För de tre regleringsåren beräknas sålunda kreditbehovet till totalt ca 113 milj. kr. Även det beräknade medelsbehovet för 1975/76 synes sålunda kunna tillgodoses inom den förut medgivna kreditramen 120 milj. kr. Den rörliga kredit i riksgäldskontoret som ställts till jordbruksnämndens förfogande för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel för 1973/74 och 1974/75 bör sålunda enligt nämnden få användas för sådana ändamål även under regleringsåret 1975/76.

Den särskilda fettvaruavgiften för margarin. Enligt 1 § lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område äger regeringen eller, efter bemyndigande av regeringen, statens jordbruksnämnd bl. a. föreskriva att 14 § nämnda lag skall tillämpas. Med stöd av 14 § har föreskrivits

att fettvaruavgift skall erläggas vid införsel till riket av bl. a. margarin. Enligt 22 § lagen utgår avgift med belopp som regeringen eller, efter bemyndigande av regeringen, jordbruksnämnden bestämmer.

Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973: 109, SkU 1973: 32, rskr 1973: 217) belades vissa oljor och fetter samt margarin med tull. För råa vegetabiliska fetter och feta oljor skall enligt riksdagsbeslutet tullskyddet införas den 1 juli 1975. I övrigt trädde tullskyddet i kraft den 1 juli 1973.

Under riksdagsbehandlingen väcktes fråga om höjning av den införselavgift, särskild fettvaruavgift, om 14 öre per kg som med stöd av lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område tas ut även för det margarin som åtnjuter tullfrihet vid import från EFTA-länderna. Skatteutskottet påpekade emellertid att den svenska produktionen av margarin till stor del bygger på import av råa oljor och fetter som härdas och raffineras inom landet och att tullen på de råa varorna inte skulle träda i kraft förrän den 1 juli 1975. Med anledning härav förordade utskottet att avgiftens höjd skulle tas upp till förnyad prövning före ikraftträdandet av tullen på råa fetter och oljor.

4 Avbytarsystem inom jordbruket

Avbytarutredningen

Avbytarutredningen konstaterar att svårigheter föreligger för i första hand familjejordbruk med mjölkproduktion att skaffa ersättare vid ledighet. Sålunda har många familjejordbrukare en arbetssituation som inte tillåter dem att ta ledigt för vare sig veckovila eller semester. Likaså är problemen att klara av de nödvändiga dagliga sysslorna med djuren svårlösta om brukaren blir sjuk. För att tillförsäkra sig viss avbytarhjälp har en del jordbrukare gått samman i s. k. avbytarkretsar och anställt en eller flera avbytare som ambulerar mellan gårdarna. Trots att betydande ansträngningar gjorts att utvidga denna verksamhet har den inte fått någon nämnvärd omfattning. F. n. torde endast ett 30-tal kretsar finnas i funktion.

Utredningen har funnit behovet av en allmänt tillgänglig avbytarservice väl dokumenterat. Den mycket ringa omfattning som den organiserade verksamheten fått vittnar om de stora svårigheter som är förknippade med avbytarfrågans lösning, särskilt om man söker denna lösning på initiativ från enskilda lantbrukare. Utredningen anser det synnerligen angeläget att snabbt nå fram till en godtagbar lösning på jordbrukets avbytarproblem. Sociala skäl och rättvisesynpunkter talar för detta. Tillfredsställande möjligheter till ledighet torde vara en väsentlig förutsättning för att animalieproduktionen skall kunna bedrivas inom familjejordbrukets ram. Särskilt gäller detta mjölkproduktionen.

Utredningens undersökningar visar att jordbrukare i första hand önskar avbytarhjälp vid sjukdom, i andra hand för semester (3—6 dagar) och först i tredje hand för regelbunden ledighet 1—2 dagar per månad. Trots detta har den hittillsvarande organiserade avbytarverksamheten av kostnadsskäl praktiskt taget helt varit inriktad på att lösa avbytarfrågan i det sistnämnda fallet.

Inom LRF har en särskild utredning, lantbrukets avbytarutredning (LAU), sedan 1970 prövat frågan om ett landsomfattande avbytarsystem. Till underlag för nämnda utrednings arbete har försöksverksamhet bedrivits i vissa län. I likhet med LAU anser avbytarutredningen att ett permanent landsomfattande system måste baseras på att med hjälp av fast anställda avbytare genom abonnemang erbjuda jordbrukare avbytarhjälp 1—2 dagar per månad. Målet bör sedan vara att systemet även skall kunna erbjuda avbytarhjälp vid sjukdom, för enstaka ej abonnerade dagar samt för semesterledighet. En bred abonnemangsgrundad verksamhet utgör enligt utredningens mening en nödvändig förutsättning för att hjälp vid sjukdom, semester o. d. skall kunna erbjudas. I princip bör verksamhetens tjänster vara öppna för alla jordbrukare med djur. Någon begränsning till enbart jordbruk av viss storlek eller produktionsinriktning bör inte finnas.

Enligt utredningens bedömning har LRF:s försöksverksamhet slagit väl ut. Utredningen förordar därför att ett riksomfattande permanent avbytarsystem byggs upp enligt de grundprinciper som används i denna försöksverksamhet. Dessa innebär, att ett centralt organ svarar för verksamheten ekonomiskt och juridiskt samt att arbetsledarfunktionen förläggs ute i länen. Inom varje län skall sedan finnas ett antal avbytare. Verksamheten bör påbörjas den 1 juli 1975.

Som huvudman för ett permanent avbytarsystem förordar utredningen LRF. Detta innebär att LRF inom givna ekonomiska ramar tar ansvaret för verksamheten samt svarar för alla verkställande funktioner i systemet.

Utredningen har inte funnit det möjligt att i förväg bestämma vilken regional organisation som skall svara för de arbetsledande funktionerna inom samtliga regioner. Utredningen förutsätter att LRF inom varje region träffar avtal med en för uppgiften lämplig organisation, vilken åtar sig arbetsledning och därmed förknippade uppgifter. De organisationer, som i första hand kan komma ifråga, är LRF:s länsförbund, husdjursföreningar, mejeriföreningar och hushållningssällskap. Avbytarsystemets regionala uppdelning föreslås i görligaste mån ansluta till länsindelningen.

Avbytarverksamheten kommer att delvis finansieras med medel inom jordbruksprisregleringen. Det är därför enligt utredningen nödvändigt med en viss statlig insyn genom en tillsynsmyndighet. Utredningen finner det lämpligt, att huvudmannen årligen upprättar en verksamhets-

plan för det kommande året och en årsredogörelse för det närmast föregående året. Dessa handlingar bör granskas och godkännas av tillsynsmyndigheten. Härutöver bör denna utöva en allmän tillsyn av att systemet drivs enligt fastställda riktlinjer. Vidare föreslås att regler för taxesättning och avgiftsreducering utfärdas av tillsynsmyndigheten efter samråd med huvudmannen. Lantbruksstyrelsen förordas som tillsynsmyndighet.

Utredningen föreslår vidare att huvudmannen och tillsynsmyndigheten vid sin sida har en rådgivande nämnd, benämnd lantbrukets avbytarnämnd, med uppgift att till dessa förmedla önskemål från olika av verksamheten berörda intressegrupper, samt föreslå åtgärder m. m. rörande avbytarsystemets drift och utveckling. I nämnden bör ingå representanter för berörda organisationer och myndigheter. Även på regional nivå kan behov finnas av avbytarnämnder.

För att stimulera en bred och stabil anslutning till avbytarsystemet föreslår utredningen att jordbrukare som binder sig för att utnyttja avbytarsystemets tjänster regelbundet ges vissa förmåner framför andra. Två olika taxor benämnda taxa A och taxa B föreslås. Dagavgiften enligt taxa A bör täcka åtta timmars arbetskostnad inkl. sociala avgifter. Avgifterna enligt taxa B bör täcka samma kostnader som i taxa A samt en genomsnittlig resekostnad per avbytardag. Den lägre taxan är i första hand avsedd för abonnemang.

Utredningen har ansett det angeläget att den nya avbytarorganisationen kan tillämpa avgifter, som underlättar för ett större antal mjölkproducenter att utnyttja avbytare. Förslag till avgiftsnormer har därför utarbetats. Principen att deltagande jordbrukare endast skall behöva betala för den tid som man utnyttjar avbytaren effektivt har därvid varit vägledande. Stor vikt har också fästs vid att de föreslagna reglerna skall vara lätta att tillämpa. Det samband mellan arbetsåtgång och besättningsstorlek som finns inom mjölkproduktionen har tagits till utgångspunkt vid utarbetandet av nedanstående förslag till reducering av dagavgiften för mjölkproducenter.

Besättningsstorlek antal mjölkkor	Avgift i % av full dagavgift
4– 9	50
10–15	65
16–24	80
25–	100

Som framgår av tablån har utredningen inte ansett det motiverat att avgiftsreducering skall utgå för besättningar med högst tre kor.

Besättningsstorleken är inte den enda avgörande faktorn för arbetsåtgången i en mjölkbesättning. Ladugårdens byggnadsstandard och tekniska utrustning är andra viktiga faktorer. En avgiftsreducering grundad

på ett flertal faktorer anses dock bli mycket svår att praktiskt tillämpa. Den föreslagna taxedifferentieringen är enligt utredningens bedömning enkel att tillämpa och bör kunna fungera väl enligt sitt syfte. Det kan dock i enstaka fall vara motiverat att frångå de föreslagna normerna.

Utredningen framhåller att skäl kan anföras för att avgiftsreduceringen också skulle omfatta andra animalieproducenter. Detta kan dock leda till svårigheter i uppbyggnadsskedet. Enligt utredningens mening bör det därför ankomma på den rådgivande nämnden att efter lämplig tid utvärdera effekterna av det tillämpade taxesystemet och med ledning därav föreslå förändringar.

Då efterfrågan på avbytartjänster åtminstone tillfälligtvis kan förutsättas bli större än tillgången måste vissa prioriteringsregler finnas. Detta gäller såväl beträffande abonnemangen som vid övrig avbytarhjälp. Vid konkurrens om systemets tjänster vad gäller abonnemang anser utredningen det rimligt att mjölkföretag prioriteras framför företag med annan driftsinriktning. Familjejordbruk bör likaså äga företräde gentemot övriga företag. I övrigt bör prioritering ske med hänsyn till typen av den avbytarhjälp som efterfrågas. Avbytarhjälp vid sjukdom bör äga hög prioritet. För att få en konsekvent tillämpning över hela landet bör enligt utredningens uppfattning en förhållandevis detaljerad prioriteringslista finnas. Listan bör fastställas av tillsynsmyndigheten efter samråd med huvudmannen.

Försöksverksamheten disponerar för budgetåret 1974/75 ett anslag på 2 milj. kr. Med hänsyn till de planer på utbyggnad av verksamheten som f. n. föreligger inom LRF förutsätter utredningen att ett belopp av storleksordningen 5—10 milj. kr. behöver ställas till förfogande under budgetåret 1975/76. Verksamheten kommer sedan att utökas successivt. Precisering av medelsbehovet bör göras i samband med överläggningarna om jordbruksprisregleringen. En inom samtliga län utbyggd verksamhet med förhållandevis hög ambitionsnivå beträffande avbytarhjälp vid sjukdom och kortare semester bedömer utredningen kräva ett årligt belopp av 20—30 milj. kr. mätt i dagens penningvärde och kostnadsnivå, utöver inflytande avgifter.

I första omgången bedöms ca 500 avbytare komma att behövas för verksamheten. Utredningen anser att rekryteringen till avbytartjänsterna skall ske genom den offentliga arbetsförmedlingen. Härvid får liksom hittills förutsättas kontakt mellan verksamhetsledningen och länsarbetsnämnden, eftersom man söker avbytare med bostadsorter inom skilda arbetsförmedlingskontors verksamhetsområden. I län, där arbetslöshet bland lantarbetarna förekommit och alltjämt utgör ett problem föreslås att arbetslösa lantarbetare i första hand bör erbjudas sådana anställningar. I andra län blir det i praktiken andra kategorier yrkesverksamma men undersysselsatta inom jordbruket, som främst kommer ifråga för arbetserbjudande. I de fall deltidsanställning av avbytare före-

kommer framhåller utredningen angelägenheten av att arbetstiden för de deltidsanställda alltid blir så lång att tröskelvärdena för att omfattas av arbetsmarknadsförsäkringssystemet m. m. uppnås. Det har vid försöksverksamheten visat sig att det f. n. i vissa län föreligger viss brist på kunniga och erfarna djurskötare. Flertalet av dem som nu ingår i försöksverksamhetens avbytarkår har genomgått antingen två eller fem veckors arbetsmarknadsutbildning innan de började sin tjänstgöring. Utbildningen har bekostats av arbetsmarknadsverket.

Enligt utredningen bör kravet på avbytarnas utbildning ställas högt. Det är därför angeläget att utbildningskurser av samma omfattning och med i stort sett samma uppläggning som i försöksverksamheten även kan genomföras för det permanenta systemet. Utredningen anser att denna utbildning bör ägna uppmärksamhet åt frågor, som är specifika för anställning som avbytare samt åt arbetarskydds- och arbetsmarknadsfrågor. Utredningen anser det vidare önskvärt att samtliga avbytare kan beredas möjlighet till några dagars årlig fortbildning.

Remissyttrandena

Utredningens förslag till avbytarsystem inom jordbruket tillstyrks av remissinstanserna.

Lantbruksstyrelsen framhåller att behovet av avbytare inom jordbruket är stort, särskilt vid företag med mjölkproduktion. Det är därför synnerligen angeläget att jordbrukare som behöver och önskar avbytare bereds möjligheter att köpa sådan service till rimligt pris. *Statens jordbruksnämnd* understryker betydelsen av ett avbytarsystem för att stimulera yngre jordbrukare till etablering inom mjölkproduktionen. Liknande synpunkter framförs även av *LRF*.

LRF delar utredningens allmänna syn på verksamhetens uppbyggnad och utveckling. Även om verksamheten i första hand baseras på abonnemangsteckning för 1 à 2 dagars avbytarhjälp i månaden måste, enligt LRF:s uppfattning, målet för verksamheten vara att snabbast möjligt utvidga denna till att erbjuda hjälp för enstaka ej kontrakterade dagar, vid sjukdom, kortare semesterperioder och militär repetitionsutbildning. Förbundet understryker att en bred abonnemangsverksamhet är en nödvändig förutsättning för att det angivna målet skall kunna infrias samt att en begränsning till jordbruk av viss storlek eller produktionsinriktning inte bör ske.

RRV tillstyrker att LRF blir huvudman för verksamheten och att lantbruksstyrelsen blir tillsynsmyndighet. *Statens jordbruksnämnd* anser att lantbruksstyrelsen bör bli tillsynsmyndighet och att en central avbytarnämnd för samråd i avbytarfrågor bör inrättas. *LRF* tillstyrker till alla delar utredningens organisationsförslag.

Vad gäller den lokala arbetsledningen anser *Hushållningssällskapens förbund* att organisationsenheterna bör följa länsindel-

ningen, då en indelning i större områden skulle innebära sämre möjligheter till en smidig anpassning i fråga om den dagliga verksamheten. Förbundet anser vidare det viktigt att den lokala arbetsledningen kommer att anförtros en organisation med erfarenhet och — särskilt under uppbyggnadsskedet — anpassningsbara personella resurser. Hushållningssällskapen har förklarat sig beredda att ta på sig ansvaret för den lokala arbetsledningen.

Svenska lantarbetareförbundet betonar vikten av att ett rådgivande organ för verksamheten inrättas i vilket såväl arbetsmarknadsverket som arbetstagarnas organisation är representerade.

Vad beträffar prissättningen på avbytartjänsterna ansluter sig *lantbruksstyrelsen* i princip till utredningens uppfattning att systemet för prissättningen bör vara schablonartat och enkelt att tillämpa särskilt i början av verksamheten för att efter hand som erfarenheterna ökar alltmer förfinas. Den föreslagna mallen för prisdifferentiering tillstyrks också men styrelsen förutsätter att den successivt kommer att få justeras allteftersom erfarenheterna av dess tillämpning framkommer.

LRF tillstyrker likaså principen att avgifterna differentieras på basis av besättningsstorlek och förutsätter att tillsynsmyndigheten efter förslag av huvudmannen och hörande av avbytarnämnden fastställer den tekniska konstruktionen för avgifterna, så att det blir möjligt att skapa enkla och rationella administrativa rutiner.

LRF ställer sig tveksam till förslaget om att jordbrukare med färre kor än fyra inte skall kunna erhålla hjälp till nedsatt pris. Det bör enligt LRF:s mening få ankomma på avbytarnämnden att pröva denna fråga.

Ifråga om finansieringen av verksamheten påpekar *statens jordbruksnämnd* att enligt 1974 års riksdags beslut angående jordbruksregleringen skall under budgetåret 1975/76 och 1976/77 80 resp. 50 milj. kr. anslås till bl. a. utbyggd låginkomstsatsning och avbytarverksamhet. Nämnden har ingen erinran mot utredningens förslag till finansiering av verksamheten.

LRF förutsätter, att finansieringen av avbytarverksamheten, till den del kostnadstäckning inte sker genom avgiftsupptagning, sker genom ianspråktagande av medel, som anvisas i nu löpande prisöverenskommelse mellan staten och jordbruket. Samtidigt utgår LRF från att vad som skall täckas denna väg liksom hittills skall vara kostnaderna för avbytarnas resor, spilltid samt för central och regional administration.

Lantbruksstyrelsen understryker vikten av utbildning. Avbytarna bör få både god grundutbildning och årlig fortbildning. Avbytare bör kunna rekryteras inom såväl jordbrukar- och lantarbetarkretsar som andra yrkeskategorier efter till behov och förkunskaper anpassad utbildning. *Arbetsmarknadsstyrelsen* finner det angeläget att rekryteringen av avbytare i första hand sker bland arbetslösa och undersysselsatta inom jordbruket.

Flera skäl talar härför och det viktigaste är att de berörda kan finna en sysselsättning som nära anknyter till den de friställts ifrån. De uppfyller i allmänhet också villkoren för att erhålla arbetsmarknadsutbildning, vilket för den enskilde är en fördel. Rekryteringen av avbytare bör ske i samverkan med arbetsförmedlingen. Styrelsen är beredd att med de medel, som står till arbetsförmedlingens förfogande medverka till att anställning av berörda grupper underlättas. Den av styrelsen och skolöverstyrelsen anordnade arbetsmarknadsutbildningen bör utnyttjas. Den årliga fortbildningen bör dock anordnas och finansieras av huvudmannen eller tillsynsmyndigheten.

Utredningen av jordbruks- och trädgårdsnäringens arbetskraftsförhållanden framhåller att enligt de principer som gäller för arbetsförmedlingens verksamhet kan inte lediganmälda platser exklusivt disponeras för viss eller vissa kategorier av arbetssökande och alltså inte heller för arbetslösa. Med hänsyn härtill kan till ifrågavarande anställningar även anvisas personer som redan har arbete inom jordbruksföretag eller som av olika skäl temporärt arbetar utanför näringen. Arbetsgivaren har dock möjlighet att vid sidan om lämplighetsaspekten också beakta sociala omständigheter, exempelvis arbetslöshet, i samband med anställandet.

LRF påpekar, att det skulle öka verksamhetens smidighet och anpassningsförmåga till uppkommande "nödsituationer" t. ex. vid avbytares sjukdom och vid utbredda epidemier med många sjuka inom jordbrukarkåren etc., om man i viss utsträckning kontraktsband personer kunniga i djurskötsel att i sådana situationer rycka in med kort varsel för s. k. visstidsanställning.

Skogs- och lantarbetsgivareföreningen anser att utredningen överskattat antalet arbetslösa lantarbetare som kan tänkas besitta tillräckliga yrkeskvalifikationer och/eller intresse för att vara aktuella för avbytarverksamheten. Som stöd för denna uppfattning pekar föreningen på att det trots den stora brist på djurskötarpersonal som rått under senare år och som ytterligare förvärrats inte gått att bland arbetslösa lantarbetare rekrytera mer än enstaka djurskötare. Det föreligger en uppenbar risk för att avbytarverksamhetens behov av kunnig personal allvarligt kommer att förvärra den redan hårt ansträngda djurskötarsituationen. Omedelbara åtgärder bör vidtagas för att stimulera intresset för yrkesverksamhet inom djurskötseln framför allt bland eleverna vid lantbruksskolorna och underlätta för dessa att få erforderlig utbildning och praktik.

Svenska lantarbetareförbundet understryker utredningens förslag att anställning som avbytare i första hand skall erbjudas arbetslösa lantarbetare i de områden där sådana finns. Den kraftiga rationaliseringen inom jordbruket har hårdast drabbat de anställda som friställts i stor utsträckning. När nu nya sysselsättningstillfällen skapas inom jordbru-

ket bör det enligt förbundet vara självklart att den tidigare friställda arbetskraften har företräde.

5 Anslagsframställning för budgetåret 1975/76

C 3. Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

1973/74	Utgift	837 296 426
1974/75	Anslag	2 125 000 000
1975/76	Förslag	2 600 000 000

Under anslaget anvisas medel för olika prisreglerande åtgärder, bl. a. för den interna prisutjämningen. Från anslaget utgår vidare ersättning till jordbruket till följd av prisstoppet på vissa livsmedel och för de prissänkningar på en del av dessa livsmedel som gjordes den 1 april 1974. För de varor som omfattas av prisstoppet har statens jordbruksnämnd, enligt riksdagens beslut, fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att vidta åtgärder för att eliminera icke önskvärda följder av prisstoppet för importen av dessa varor.

	1974/75	Beräknad ändring 1975/76	
		Statens jordbruksnämnd	Föredraganden
Anslag			
Prisutjämning	35 000 000	+ 10 000 000	+ 25 000 000
Ersättning till till följd av prisstopp m. m.	1 929 000 000	+221 000 000	+370 000 000
Låginkomstsatsning	90 000 000	+ 80 000 000	+ 80 000 000
Avbytarverksamhet inom jordbruket	2 000 000		
Ersättning för införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen	67 000 000	—	—
Diverse kostnader	620 000	+ 125 000	—
	2 125 000 000		**+475 000 000**

Statens jordbruksnämnd

Intern prisutjämning utgår i anledning av vissa åtgärder inom EFTA och EG för vissa jordbruksvaror till livsmedelsindustrin vid tillverkning av choklad- och konfektyrvaror, biscuits och wafers, frukostflingor, senap, såser och soppor samt fiskkonserver o. d., ävensom på mellanöl och starköl. Enligt beslut av 1974 års riksdag skall prisutjämning medges för äggalbumin som ingår i prisutjämningsberättigade produkter. Prisutjämningsförfarandet administreras av riksskatteverket och jordbruksnämnden. Från anslagsposten till prisutjämning bekostas också kompensationen för den kostnadsfördyring som tullskyddet för fettvaror en-

ligt riksdagens beslut på grundval av prop. 1973: 109 har medfört för livsmedelsindustrin och den tekniska industrin. För budgetåret 1975/76 har nämnden räknat med ett medelsbehov av ca 45 milj. kr.

Ersättningen till jordbruket till följd av prisstoppet m. m. beräknar nämnden komma att stiga med ca 221 milj. kr. på grundval av de ersättningsbelopp som f. n. utgår.

Riksdagsbeslutet om jordbruksregleringen för treårsperioden 1974/75—1976/77 innebär att jordbruket för 1974/75 har tillförts 90 milj. kr. som låginkomstsatsning (i form av leveranstillägg för mjölk) och 2 milj. kr. för den s. k. avbytarverksamheten inom animalieproduktionen. För de båda följande regleringsåren skall utgå ytterligare 80 resp. 50 milj. kr. för bl. a. utbyggd låginkomstsatsning och avbytarverksamhet. Beträffande utformningen av leveranstillägget fr. o. m. den 1 juli 1975 avser jordbruksnämnden att efter överläggningar med lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen redovisa de hittillsvarande erfarenheterna från det första året och eventuellt föreslå ändringar i den s. k. låginkomstsatsningen för 1975/76. Vad gäller avbytarverksamhet inom jordbruket har jordbruksnämnden tillstyrkt att för sådan verksamhet beräknas ett belopp av 5—10 milj. kr. samt att närmare precisering av beloppet bör få ske i samband med den justering av införselavgifter m. m. som skall äga rum per den 1 juli 1975. Jordbruksnämnden upptar med anledning härav för 1975/76 en gemensam anslagspost av (90 + 2 + 80 =) 172 milj. kr. för här angivna ändamål eller för de ändamål som eljest kan komma att beslutas av statsmakterna.

För anslagsposten ersättning för införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen upptar jordbruksnämnden för 1975/76 för den händelse att prisstoppet blir bestående och införselavgifter inte flyter in i erforderlig omfattning ett oförändrat belopp av 67 milj. kr., vilket fördelar sig med 55 milj. kr. på kostnader för sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk och med 12 milj. kr. på kostnader för pristillägg för får- och lammkött.

Jordbruksnämnden föreslår att posten till diverse kostnader uppräknas med 125 000 kr. Anslagsposten har under senare år till väsentlig del åtgått till kostnader för statistiska centralbyrån (skördeskadeskyddet) och för den årliga undersökningen av fodersädsskörden.

6 Föredraganden

Genom beslut av 1974 års riksdag antogs de av statens jordbruksnämnd framlagda och av Kungl. Maj:t i allt väsentligt godtagna förslagen till prissättning på jordbruksprodukter (exkl. socker och sockerbetor) för tiden den 1 juli 1974—den 30 juni 1977 och för socker och

sockerbetor för tiden den 1 juli 1974—den 30 juni 1976. Jordbruksnämndens förslag föregicks av överläggningar med lantbrukarnas förhandlingsdelegation, Sveriges betodlares centralförening, Svenska sockerfabriks AB och jordbruksnämndens konsumentdelegation.

Enligt riksdagsbeslutet skall mittpriser, prisgränser och införselavgifter för jordbruksprodukter (exkl. socker och sockerbetor) justeras dels varje halvår på grundval av utvecklingen av jordbrukets kostnader, dels den 1 juli 1975 och den 1 juli 1976 med hänsyn till inkomstutvecklingen för andra befolkningsgrupper. Vissa belopp skall utgå till jordbruket den 1 januari och den 1 juli 1975 samt den 1 juli 1976, nämligen med 66, 80 resp. 50 milj. kr. Justeringarnas storlek varje halvår beräknas på grundval av utvecklingen av lantbruksekonomiska samarbetsnämndens s. k. produktionsmedelsprisindex (PM-index) under närmast föregående halvårsperiod, oktober—april resp. april—oktober. Indexutfallet anbringas på normerade värdevolymer (exkl. sockerbetor) för jordbrukarnas kostnader för inköpta produktionsmedel, kostnader för uppsamling och förädling inom ramen för jordbruksregleringen samt exportkostnader. Kostnaderna för uppsamling och förädling skall vid justeringen korrigeras med hänsyn till den faktiska kostnadsutvecklingen. Därvid skall beaktas prisutvecklingen för s. k. biprodukter vid slakt.

I det föregående har jag redovisat den justering av införselavgifter m. m. som Kungl. Maj:t med riksdagens bemyndigande har fastställt för tiden fr. o. m. den 1 januari 1975 efter förslag från jordbruksnämnden. Förslagen hade utformats efter överläggningar och i samförstånd med lantbrukarnas förhandlingsdelegation och konsumentdelegationen. Huvudparten av det totalbelopp, 390 milj. kr., som enligt nämndens förslag skulle tillföras jordbruket per den 1 januari 1975 låg på varor som omfattades av prisstoppet. Med stöd av allmänna prisregleringslagen (1956: 236), vars fortsatta tillämpning t. o. m. den 20 december 1975 godkänts av riksdagen, beslutade Kungl. Maj:t om fortsatt giltighet av prisstoppet t. o. m. den 20 juni 1975 för bl. a. mjölk, grädde, ost, kött, fläsk och charkuterivaror. Samtidigt beslöt Kungl. Maj:t att ungefär hälften av de belopp avseende prisstoppade varor som skulle tillföras jordbruket den 1 januari 1975 skulle utgå i form av pris- och avgiftshöjningar samt återstoden från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Ersättningen till jordbruket till följd av prisstoppet utgår på marknadsförda kvantiteter av inhemsk vara. Införselavgifterna för smör och broiler höjdes med 40 resp. 10 öre per kg samt för får- och lammkött med 40 öre per kg. Dessutom höjdes pristillägget för får- och lammkött med 40 öre per kg. Jag återkommer senare till beräkning av ersättningen till jordbruket till följd av prisstoppet m. m. under anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Det ankommer på jordbruksnämnden att efter överläggningar med de båda delegationerna komma in till regeringen med förslag till fördel-

ning av de totalbelopp som skall tillföras jordbruket den 1 juli 1975 och den 1 januari 1976 samt till de justeringar av prisnivån som i anledning härav behövs.

Användningen av införselavgiftsmedel m. m. under regleringsåret 1973/74 framgår av den föregående redogörelsen, liksom också beräkningar av införselavgiftsmedel m. m. som inflyter under 1974/75. Jag har inte någon erinran mot vad som redovisats i detta sammanhang. Till följd av de höga världsmarknadspriserna på viktiga jordbruksprodukter är införselavgifterna f. n. låga. Tillflödet av införselavgiftsmedel började minska redan under regleringsåret 1972/73. Bristerna i regleringsekonomin för ändamål inom fördelningsplanen har fått täckas med bl. a. inkomster av förmalningsavgifter. För ändamål utanför fördelningsplanen har utnyttjats den rörliga kredit i riksgäldskontoret på 120 milj. kr. som har ställts till jordbruksnämndens förfogande. För regleringsåret 1974/75 har dessutom för sänkning av priset på konsumtionsmjölk och för pristillägg på får- och lammkött tagits i anspråk 67 milj. kr. av budgetmedel som ersättning för införselavgiftsmedel utanför fördelningsplanen.

Jordbruksnämnden beräknar att under *regleringsåret 1975/76* inflyter ca 199 milj. kr. i form av införselavgiftsmedel, varav ca 32 milj. kr. för fodermedel. Med hänsyn till bl. a. starka variationer i importpriserna kan emellertid den faktiska avgiftsuppbörden komma att avvika väsentligt från den beräknade. Enligt nämnden bör *fördelningsplanen* för 1975/76 omfatta 252,2 milj. kr. förutom beloppet av inflytande fodermedelsavgifter, eller totalt 284,2 milj. kr. Jag biträder nämndens förslag. På grund av den stora ovisshet som råder i fråga om utvecklingen av regleringsekonomin för de olika varuområdena har nämnden inte ansett det möjligt att nu lägga fram någon plan för fördelning av det preliminärt beräknade beloppet. Jordbruksnämnden bör därför återkomma med förslag till preliminär fördelning i juni 1975 i samband med förslag till justering av införselavgifter m. m. fr. o. m. den 1 juli 1975. Nämnden bör då också komma in med förslag till täckning av eventuellt beräknat underskott inom fördelningsplanen. Jordbruksnämnden bör liksom tidigare, efter hörande av de båda delegationerna, få jämka fördelningen av delbeloppen mellan de olika regleringsföreningarna och även besluta om fördelning av det belopp som kan komma att stå till nämndens förfogande. Jag har inte heller något att erinra mot att Svensk spannmålshandel, liksom hittills, tillförs införselavgifter för sådan brödsäd som importeras i utbyte mot inhemsk brödsäd, som exporteras till följd av kvalitativa brister eller måste användas till foder, liksom att Svensk kötthandel erhåller kompensation för viss s. k. utbytesexport för kött och fläsk.

För de ändamål *utanför fördelningsplanen* som jag anger i det följande bör jordbruksnämnden under 1975/76 — liksom under 1974/75

— i avvaktan på att införselavgiftsmedel skall inflyta i erforderlig utsträckning få disponera den rörliga kredit på 120 milj. kr. som ställts till nämndens förfogande. Kostnaderna för ändamål som anges i det följande bör få finansieras över den rörliga krediten.

För att behålla nuvarande prisspänning mellan får- och lammkött å ena sidan och de varugrupper som berörs av prisstoppet inom kött- och fläsksortimentet å andra sidan har pristillägget höjts den 1 juli 1974 och den 1 januari 1975. De totala kostnaderna för nu utgående pristillägg om 5 kr. 30 öre per kg beräknar nämnden till 22 milj. kr. för regleringsåret 1975/76. Som framgår av efterföljande redovisning föreslår jag att 12 milj. kr. — liksom för 1974/75 — får utgå från anslaget Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Resterande kostnader, 10 milj. kr., bör finansieras ur den rörliga krediten.

I anslutning till strävandena att öka avkastningen inom potatisodlingen och förbättra potatisens kvalitet har sedan ett antal år lämnats vissa bidrag av avgiftsmedel. Till Svensk matpotatiskontroll har för regleringsåret 1974/75 bidrag lämnats med 600 000 kr. för *upplysningsverksamhet på matpotatisområdet*. För regleringsåret 1975/76 har begärts att detta belopp höjs till 630 000 kr. Till Sveriges utsädesförening har för 1974/75 bidrag lämnats med 850 000 kr. för finansiering av föreningens *potatisförädlingsverksamhet*. För 1975/76 har begärts att detta belopp höjs till 1 020 000 kr. Jag har inget att erinra mot dessa höjningar. Bidraget till Sveriges potatisodlares riksförbund för *effektivisering av matpotatisodlingen* höjdes av 1974 års riksdag från 1,2 milj. kr. till 1,4 milj. kr.

Bidraget till kostnaderna för *ackordhästorganisationen* höjdes av 1972 års riksdag från 200 000 kr. till 300 000 kr.

För att *begränsa fraktkostnaderna för mjölk och grädde* till vissa områden i de nordligaste länen beslutade 1974 års riksdag om en utvidgning av detta stöd från 200 000 kr. till 500 000 kr.

För den *kontroll av konsumtionsmjölk* som ankommer på jordbruksnämnden har 50 000 kr. fått tas i anspråk av avgiftsmedel för regleringsåret 1974/75. Det är bl. a. ur konsumentsynpunkt angeläget att denna kontroll kan fortsätta.

Till *stöd åt odlingen av vallväxtfrö* har före 1974/75 använts 2 milj. kr. av införselavgiftsmedel inom fördelningsplanen och 2 milj. kr. av medel utanför planen. Liksom under innevarande budgetår bör hela stödkostnaden under 1975/76 om 4 milj. kr. utgå av medel utanför fördelningsplanen.

Utanför fördelningsplanen bör vidare liksom under 1974/75 få utgå 250 000 kr. för *stöd till biodlingen* under förutsättning att 250 000 kr. även anslås inom fördelningsplanen.

Kostnaderna för nämnda ändamål utanför fördelningsplanen för regleringsåret 1975/76 beräknas uppgå till ca 18 milj. kr.

Jag vill i detta sammanhang ta upp ett par andra frågor.

Som jag i det föregående redovisat kan fråga om justering av den särskilda fettvaruavgiften uppkomma. I enlighet med lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område och riksdagens uttalande i frågan år 1973 ankommer det på regeringen att företa denna prövning och besluta om eventuell justering av nämnda avgift.

Finland har föreslagit att Sverige och Finland skall ändra nuvarande regler för beräkning av den avgiftspliktiga vikten för sirap och andra sockerlösningar. Ändringen skulle innebära att avgifterna tas ut i förhållande till sockerhalten i lösningarna i stället för på varornas hela vikt. Detta skulle medföra en korrektare avgiftsbelastning för sockerlösningarna i jämförelse med avgiftsbelastningen för fast socker. Jag anser ändringen vara rimlig. Det ankommer på regeringen att föreskriva sådan ändring eller bemyndiga jordbruksnämnden göra detta.

I det jordbruksavtal, som inom ramen för EFTA har träffats mellan Sverige och Island (prop. 1970: 11, UU 1970: 1, rskr 1970: 50), har Sverige åtagit sig att inrätta en avgiftsfri kontingent på 500 ton för införsel av får- och lammkött från EFTA-länderna. Denna kontingent har i praktiken helt kommit Island till godo. Island har hemställt att den avgiftsfria kontingenten utökas. Med hänsyn till den vikt man på isländsk sida tillmätt ett tillmötesgående beträffande denna traditionella exportvara förordar jag att regeringen får bemyndigande att öka denna kontingent med 150 ton. Det ankommer enligt lagen (1967: 340) om prisreglering på jordbrukets område på regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, på statens jordbruksnämnd att medge avgiftsbefrielse.

Island har även begärt lättnader för den isländska exporten av ponnyhästar. Exporten härav till Sverige har tidigare varit betydande. I samband med en höjning av införselavgifterna för levande hästar har exporten praktiskt taget upphört. Befrielse från eller återbetalning av införselavgift sker f. n. endast för avelshästar som införs för stadigvarande uppehåll i Sverige. Införselavgiften för övriga levande hästar baseras på införselavgiften för nöt- och hästkött. Jag anser att man bör kunna tillmötesgå de isländska önskemålen. En avgiftsfri EFTA-kontingent om 100 st. ponnyhästar bör därför inrättas. Med hänsyn till den tidigare importens fördelning bör kontingenten helt eller i det närmaste helt kunna utnyttjas av Island. Frågan om avgiftsbefrielse ankommer enligt vad jag nyss nämnt på regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, på jordbruksnämnden.

Jag har i det föregående redovisat avbytarutredningens förslag till *avbytarsystem inom jordbruket.*

Under senare år har det blivit allt svårare att skaffa ersättare vid ledighet för personer som sköter djur inom jordbruket. Detta gäller särskilt för familjejordbruk med mjölkproduktion. Som utredningen

och remissinstanserna framhåller är behovet av avbytare inom jordbruket stort. Det är därför från sociala och andra synpunkter angeläget att avbytarfrågan löses. Inte minst torde detta vara av stor betydelse för att på sikt stimulera nyrekryteringen till mjölkproduktionen.

Enligt min mening är ett avbytarsystem i jordbruket i första hand en angelägenhet för näringens utövare och deras organisationer. Samhället bör emellertid genom olika åtgärder, t.ex. arbetsmarknadspolitiska, underlätta en avbytarverksamhet i näringens regi. En viss kontroll av verksamheten från samhällets sida bör finnas. Avbytarutredningens förslag ligger i linje med dessa principiella ståndpunkter. I likhet med remissinstanserna tillstyrker jag därför utredningens förslag till avbytarsystem inom jordbruket.

Jag förordar sålunda att Lantbrukarnas riksförbund blir huvudman för verksamheten och att lantbruksstyrelsen skall vara tillsynsmyndighet. Ett särskilt samarbetsorgan för avbytarfrågor bör tillskapas genom huvudmannens och tillsynsmyndighetens försorg. Huvudmannen bör inom givna ekonomiska ramar ha ansvaret för verksamheten samt svara för alla verkställande funktioner. På tillsynsmyndigheten bör ankomma att godkänna planer och redogörelser för verksamheten samt tillse att den bedrivs enligt fastställda riktlinjer och på ett effektivt sätt. Tillsynsmyndigheten bör vidare efter samråd med huvudmannen fastställa regler för taxesättning, avgiftsreducering och prioritering vid brist på avbytare, m. m.

Jag har inget att erinra mot de av utredningen angivna riktlinjerna för taxesättning, avgiftsreducering och prioritering. Det torde vara nödvändigt att låta avgiftsreduceringen i ett inledningsskede bli schablonartad och förbehållen mjölkproducenterna. Jag anser dock att även jordbrukare med besättningar med mindre än fyra kor skall kunna få tillgång till avbytare mot reducerad avgift. Enligt min mening bör inte hinder föreligga att så snart som ytterligare erfarenheter vunnits och praktiska möjligheter finns jämka de föreslagna riktlinjerna.

I direktiven till avbytarutredningen framhöll jag önskvärdheten av att skapa sysselsättningstillfällen för i första hand arbetslösa lantarbetare. Utredningen räknar med att till en början ca 500 avbytare kommer att behövas för verksamheten. Enligt min mening kommer detta sysselsättningstillskott att bli av betydelse för yrkesverksamma inom jordbruket som är arbetslösa eller undersysselsatta. Det är därför naturligt att rekryteringen av avbytare sker i samverkan med arbetsförmedlingen. Det stora flertalet av dem som kan komma i fråga torde behöva genomgå arbetsmarknadsutbildning.

Utredningen bedömer att ett belopp av storleksordningen 5—10 milj. kr. behöver ställas till förfogande för verksamheten under budgetåret 1975/76. En fullt utbyggd verksamhet beräknas kosta 20—30 milj. kr. utöver inflytande avgifter mätt i dagens penningvärde och kostnads-

nivå. I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag att precisering av medelsbehovet bör göras i samband med överläggningar om jordbruksprisregleringen. Jag vill erinra om att enligt 1974 års riksdags beslut angående jordbruksprisregleringen utgår under budgetåret 1974/75 92 milj. kr. för låginkomstsatsning och avbytarverksamhet. Under budgetåret 1975/76 skall ytterligare 80 milj. kr. utgå till nämnda ändamål. Medelsbehovet för avbytarverksamheten under budgetåret 1975/76 bör inom denna ram få fastställas av regeringen efter förslag av jordbruksnämnden och lantbruksstyrelsen.

Jag övergår så till frågan om anvisning av medel under anslaget *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.* Belastningen på anslaget till följd av tidigare medgivanden av riksdagen kan för budgetåret 1974/75 beräknas komma att uppgå till ca 2 200 milj. kr. Med hänvisning till sammanställningen beräknar jag anslaget för budgetåret 1975/76 till 2 600 milj. kr. Jag vill här erinra om att enligt beslut av riksdagen får regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd vidta åtgärder för att eliminera icke önskvärda följder av prisstoppet för importen av varor som omfattas av prisstoppet.

Chefen för finansdepartementet har, efter samråd med mig, tidigare denna dag föreslagit vissa ändringar i grunderna för beräkning av prisutjämningsbeloppen för socker i vissa livsmedelsindustriprodukter samt i dextranprodukter. Till följd av bl. a. dessa ändrade grunder räknar jag med ökade kostnader för prisutjämningen med 25 milj. kr. Vad gäller ersättningen till följd av prisstopp m. m. räknar jag med ett medelsbehov av ca 2 300 milj. kr. Som redovisats i årets finansplan avses endast hälften av kostnaderna för beräknade inkomstförbättringar till jordbrukarna under år 1975 tillåtas slå igenom på priserna. Under budgetåret 1975/76 skall utöver tidigare utgående belopp om 92 milj. kr. ytterligare 80 milj. kr. tillföras jordbruket för bl. a. utbyggd låginkomstsatsning och avbytarverksamhet. Jordbruksnämnden bör i anslutning till det förslag som nämnden skall lägga fram rörande fördelning av det totalbelopp som skall tillföras jordbruket den 1 juli 1975 komma in till regeringen med förslag till utformning av låginkomstsatsningen. Som jag tidigare förordat bör därvid även närmare anges kostnaderna för avbytarverksamheten inom jordbruket. Jag har tidigare framhållit att jordbruksnämnden räknar med att införselavgiftsmedel till ändamål utanför fördelningsplanen inte kommer att finnas under nästa budgetår. Jag anser att kostnaderna för sänkning av partipriset på konsumtionsmjölk med 55 milj. kr. och för pristillägg för får- och lammkött med högst 12 milj. kr. liksom under innevarande budgetår bör täckas med medel från förevarande anslag.

7 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. medge att regeringen eller, efter regeringens bestämmande, statens jordbruksnämnd får vidta de åtgärder som behövs för att genomföra regleringen av priser m. m. på vissa jordbruksprodukter under regleringsåret 1975/76,
2. godkänna vad jag förordat i fråga om användningen av införselavgiftsmedel, som inflyter eller har influtit under regleringsåret 1975/76 eller tidigare regleringsår, och av andra i samband med jordbruksregleringen under samma regleringsår influtna eller inflytande avgiftsmedel,
3. medge att den rörliga kredit på högst 120 milj. kr. som år 1973 ställdes till statens jordbruksnämnds förfogande i riksgäldskontoret för ändamål utanför fördelningsplanen för införselavgiftsmedel även får användas för samma ändamål under regleringsåret 1975/76,
4. godkänna vad jag förordat i fråga om importen av får- och lammkött samt ponnyhästar från EFTA-länderna,
5. godkänna de av mig förordade grunderna för ett avbytarsystem inom jordbruket,
6. till *Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område* för budgetåret 1975/76 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 000 kr.

8 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Innehållsförteckning

Propositionen 1
Propositionens huvudsakliga innehåll 1
1 Inledning 2
2 Justering av införselavgifter m. m. den 1 januari 1975 3
3 Införsel- och regleringsavgiftsmedel m. m. 7
4 Avbytarsystem inom jordbruket 12
5 Anslagsframställning för budgetåret 1975/76 19
6 Föredraganden 20
7 Hemställan 27
8 Beslut 27

KUNGL. BOKTR. STOCKHOLM 1975 7 5015